

ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA PROFAYLING XIZMATINING JORIY ETILISHI VA AHAMIYATI

Komilov Yodgorjon Abdurashid o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi 3- o'quv kursi kursanti

Annostatsiya: *ushbu mavzuda oilaviy ichki ishlar organlarida profayling xizmatining joriy etilishi va ahamiyati tushunchasi hamda shu sohada faoliyat yuritgan olimlarning fikr-mulohazalariga bag'ishlangan. Tadqiqotda ichki ishlar organlarida profayling xizmatining joriy etilishi va ahamiyatini leksik-semantik xususiyatlarini ochib berishga harakat qiladi. Bundan tashqari, oilaviy nutqda manzilning rivojlanishi va uning tashqi ta'siri tushuntiriladi.*

Kalit so'zlar: *profilayting ,individual va shaxsiy xususiyatlar, ichki ishlar vazirligi , psixologik profil, yolg'onni aniqlash*

Rivojlanishning hozirgi bosqichida psixologiya nafaqat ko'p sonli muammolarni birlashtiribgina qolmay, balki yangi savollarni ochib beradi, yangi yo'nalishlarni yaratadi, ular orasida profayling muammosi mavjud. Ushbu o'quv qo'llanma ilmiy tadqiqotning ushbu sohasini o'rganishga bag'ishlangan. Ko'pgina ilmiy ishlarda profayling psixodiagnostika va professional faoliyatni psixologik qo'llab-quvvatlashning yangi sohasi sifatida qaraladi - xavfsizlikdan shou-biznesgacha. Bugungi kunda profaylingtirish va profaylingtirishni rivojlantirish muammolari allaqachon tahlil qilingan, profaylingning chegaralari va imkoniyatlari aniqlangan, turli kasbiy sohalarda profillovchining ish xususiyatlari ochib berilgan va profaylingning tasnifi ishlab chiqilgan. Xodimlarni tanlash va boshqarishda profildan foydalanish masalalarini ishlab chiqish faol davom etmoqda, ta'lim va oilaviy munosabatlar sohasida. Huquqni muhofaza qilish organlarida profaylingtirishdan foydalanish muammolariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Ichki ishlar organlari xodimlari oldida muntazam ravishda ko'plab savollar tug'iladi, ularni hal qilish amaliy psixologiyani yaxshi bilishni talab qiladi. Zamonaviy dunyoda beqaror siyosiy va iqtisodiy vaziyat, terroristik va ekstremistik tahdidlarning kuchayishi, murakkab jinoiy vaziyat sharoitida ichki ishlar organlari xodimlaridan nafaqat psixologiya asoslarini bilish, balki o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lish ham talab etiladi. zamonaviy amaliy psixotexnologiyalar, jumladan profayling¹.

Zamonaviy ma'noda profayling uchta asosiy maqsadni amalga oshiradi: birinchidan, inson harakatlarini baholash, bashorat qilish, ta'sir qilish, boshqarish va bashorat qilish, ikkinchidan, yolg'onni asbobsiz aniqlashga asoslangan nosamimiyligni

¹ Aleksandrov M.I. Oliy harbiy-siyosiy maktab kursanti shaxsining kasbiy yo'nalishini shakllantirishning psixologik tahlili: Fanlar. -M., 2017. 23b.

tan olish, uchinchidan, ishtirok etgan shaxslardan iqrorliklarni olish. Shunday qilib, ichki ishlar organlarida profayling kadrlar va kasbiy psixologik tanlashda, tergov harakatlarida, fuqarolar xavfsizligi va jamoat tartibini ta'minlashda, tekshiruvlar o'tkazishda, noma'lum jinoyatchini qidirishda, sud-psixologik ekspertiza, kasbiy psixologik ekspertizada qo'llanilishi mumkin. ²

Profaylingtirishni muvaffaqiyatli o'zlashtirish sharti boshqa fanlarni o'zlashtirish natijasida shakllanadigan bilim, ko'nikma va malakalar majmui, jumladan: huquqiy psixologiyaning nazariy va uslubiy asoslari; jinoyatchining xulq-atvorini tahlil qilish va "profilini" tuzish shakllari va usullari; muloqotning noverbal komponentining asoslari; ichki ishlar organlari xodimlari faoliyatidagi shaxslararo muloqotning psixologik asoslari; ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish usullari va strategiyalari; operativ ma'lumotlarni olish usullari; shuningdek ko'nikmalar: amaliy psixologiya usullarini rasmiy faoliyatda qo'llash; insonning psixologik xususiyatlarining uning tashqi ma'lumotlari bilan bog'liqligini aniqlash; ishda taklif qilish, ishontirish usullari, og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot vositalari, psixologik ta'sir usullari va boshqalardan foydalanish; hissiy stressni bartaraf etish va xizmat vazifasini bajarish uchun kuchlarni safarbar qilish uchun hissiy-irodaviy tartibga solishni qo'llash; aniq maqsadlar kontekstida kadrlarni samarali tanlashni amalga oshirish; va ko'nikmalar: psixologik aloqa o'rnatish, stress va xavfli vaziyatlarda to'g'ri xatti-harakatlar; kasbiy faoliyat jarayonida konstruktiv muloqot, shaxsning individual va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxslararo muloqotni shakllantirish; hissiy-irodaviy sohani boshqarish; amaliy faoliyatni aks ettiruvchi tahlil. kasbiy faoliyat jarayonida konstruktiv muloqot, shaxsning individual va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxslararo muloqotni shakllantirish; hissiy-irodaviy sohani boshqarish; amaliy faoliyatni aks ettiruvchi tahlil. kasbiy faoliyat jarayonida konstruktiv muloqot, shaxsning individual va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxslararo muloqotni shakllantirish; hissiy-irodaviy sohani boshqarish; amaliy faoliyatni aks ettiruvchi tahlil.

Psixologik profillashning turli maktablarida keng tarqalgan narsa shundaki, psixologik profillash usuli og'ir zo'ravonlik jinoyatlarini sodir etgan shaxsning muhim shaxsiyatini va xulq-atvor xususiyatlarini aniqlash orqali tergovga yordam beradigan usul sifatida qaraladi. Uning Skotland-Yardda (Buyuk Britaniya), Federal Qidiruv Byurosida (AQSh), shuningdek, bizning mamlakatimizda Megargee tipologiyasi orqali bizning tajribamiz asosida qo'llanilishini ko'rib chiqing.

Skotland-Yard usuli. Birinchi marta Devid Kantor tomonidan ishlab chiqilgan. 1985 yilda u Britaniya politsiyasi tomonidan tergov usullarini psixologik kontseptsiya bilan birlashtirish imkoniyatini muhokama qilish uchun taklif

² Barabanlar A.V. Mutsynov S.S. Oliy harbiy maktab o'qituvchilarining pedagogik madaniyati. -M., 2019. 172-yillar.

qilindi. Kantor jinoiy tergovda ma'lum bir muhitga nisbatan korrelyatsiyaning ba'zi psixologik usullaridan foydalanishga qaror qiladi, ulardan eng mashhurlari "lazer ko'rinishidagi qotillar" (Jon Daffi). Uning tadqiqotlari jinoiy tergov profilini yaratishda psixologik tamoyillarning qaysi biri moslashtirilishi va ishlatilishi mumkinligiga qaratilgan. Kantor ishidan foydalanish jabrlanuvchi va jinoyatchining o'zaro munosabatlarining besh jihatiga asoslanadi, bu besh faktorli model sifatida tanilgan. U shaxslararo aloqa, vaqt va joyning ahamiyati, kriminogen xususiyatlar, jinoyatchining jinoiy karerasi, politsiya tergov usullarini bilishni o'z ichiga oladi³.

Shaxslararo aloqa. Jinoyatchining jinoiy xulq-atvoridagi o'zgarishlarga kelsak, ular uning kriminogen bo'lmagan vaziyatlarda odamlar bilan o'zini tutishi bilan bog'liq. Bu shuni anglatadiki, uning qurbonlarga bo'lgan munosabati boshqalarga nisbatan kundalik munosabatiga juda o'xshash.

Vaqt va joyning ma'nosi. Huquqbuzarning harakatchanligi va shuning uchun uning uyining joylashuvi haqida ma'lumot beradi. Agar ikkala narsa ham uzoq muhokamadan so'ng tanlangan bo'lsa, bu juda muhim, chunki bu huquqbuzarning atrofidagi dunyoni va o'zini qanday qabul qilishini ko'rsatishi mumkin. Hujum vaqti odatda u yashaydigan kasb va muhitni aniqlashga yordam beradi va bu uning shaxsiy hayoti haqida ma'lumot olish imkonini beradi.

Kriminogen xususiyatlar. Ular tadqiqotchilarga jinoyatchilarni guruhlariga ajratish uchun quyi tizimlarni ishlab chiqishga imkon berish uchun ishlatiladi. Ular, shuningdek, jinoyatchiga tegishli bo'lgan yangi xususiyatlarni topishga xizmat qilishi mumkin. Kantorning tasnifi allaqachon tasvirlangan va FQB tomonidan qo'llaniladigan tasnifga o'xshaydi (uyushgan - uyushmagan tip).

Huquqbuzarning ilgari jinoiy ko'rinishlari bo'lganligi va ular nima bo'lishi mumkinligini baholash bilan bog'liq. Masalan, binoga bostirib kirish qobiliyati, o'tmishda sodir etilgan o'g'irlikda ishtirok etganligini ko'rsatishi mumkin va jabrlanuvchining jinsiy tajovuzdan keyin "tozalanishi" bu birinchi jinoyat emasligini ko'rsatishi mumkin. Ushbu ma'lumot tergovchilarga berilishi mumkin, ular uni allaqachon ma'lum bo'lgan jinoyatchi yoki gumonlanuvchilar haqidagi ma'lumotlar bilan solishtiradi, bundan oldingi namoyon bo'lmaganlar bundan mustasno.

Kantor o'z modelini aylana nazariyasi sifatida ishlab chiqadi, u psixologiyaga asoslanadi, shaxsni o'rab turgan muhitni o'rganadi. Ularning ikki turi bor - "maraudeur" (talonchi) va "yo'lovchi" (ish joyiga borish uchun uyidan uzoq masofani bosib o'tadigan odam). Model talonchini o'zining jinoiy maqsadlarini amalga oshirish uchun uyidan turli yo'nalishlarda "urish", ikkinchi turdagi - urishdan oldin masofani bosib o'tish sifatida tavsiflaydi.

³ Biochinskiy I.V. Quruqlikdagi kuchlarning oliy maktablarida ofitserlar tayyorlashning tashkiliy-pedagogik asoslari: Dis. dok. ped. Fanlar. Qozon. 2018. - 222 b.

Ushbu modelni haqiqiy tekshiruvda qo'llash qiyin. Modelni ishlab chiqish uchun olib borilgan asl tadqiqot retrospektiv edi. Huquqbuzarning turar joyi ham, sodir bo'lgan voqea joyi ham ma'lum bo'lgan holatlar ko'rilgan. Xulosa: ma'lum ayblanuvchisiz ushbu texnikadan foydalanish amalda mumkin emas. Jinoyat zonasi va uy zonasidan aniqlangan yo'nalishlar ham muammoli. Jinoyat zonasining kattaligi yoki joylashuvi bilan uning uydan va jinoyatchidan uzoqligi o'rtasida aniq bog'liqlik yo'q.

Politsiya texnikasini bilish. Bu huquqbuzarning bilimdonligi, politsiya texnikasi va dalillarni to'plash tartib-qoidalarini yaxshi bilishining yaqqol dalilidir. Albatta, qo'lqoplardan foydalanish shart emas, prezervativ, tana suyuqliklarining barcha izlarini yo'q qilish va hokazo.

Bu nazariya FBI tizimidan unchalik farq qilmaydi. Ammo yangi omillarning murakkablashishi va qo'shilishi uni to'liqroq va qulayroq qilmaydi va shuning uchun mamlakatimizda undan foydalanish qiyinroq.

Psixologik profilni tergov jarayonini jinoyatchining individual tipologiyasi, uning shaxsiy xususiyatlari va ularning jinoyat sodir etish va yashirishga ta'siri to'g'risida aniq ma'lumot bilan ta'minlashga, shuningdek, jinoyatning keyingi rivojlanishini bashorat qilishga qaratilgan ilmiy urinish sifatida ta'riflanishi mumkin. xulq-atvorda aks etgan jinoiy yo'nalish⁴.

Bitta tergov nuqtai nazaridan psixologik profil gumonlanuvchilarni aniqlash va farqlash uchun qimmatli ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin. Ba'zan profil cheklangan. U boshqa tergov usullari bilan bir qatorda jinoyat joyidan ma'lumot to'plashda ham qo'llanilishi mumkin.

Psixologik profilning vazifasi tergovchiga notanish sub'ekt yoki sub'ektlarning shaxsiy tuzilishini taqdim etishdan iborat bo'lib, u tezda ishonchli gipotezani tuzishga yordam beradi.

Jinoyat joyidan olingan alohida dalillarni birlashtirish mumkin emas. G'azab, nafrat, sevgi, qo'rquv, mantiqsizlik kabi omillar har bir holatda taqdim etilishi mumkin va atipik holatlarda ular hatto alohida hisobga olinadi.

Misol uchun, FQBning xulq-atvor fanlari bo'limi (AQSh) ekspertlari shaxsiy profilni tuzish uchun asos qotillik joyini psixologik baholashdir, deb hisoblashadi. Muvaffaqiyatli profilning kaliti qotillik sodir bo'lgan joyini o'rganishdir.

⁴ Anisimov O.S., Derkach A.A. Umumiy va boshqaruv ak-meologiyasi asoslari. -M.: RAGS, 2019. 272b.